

**PROMLUVA SVATÉHO OTCE BENEDIKTA XVI.
U PŘÍLEŽITOSTI SLAVNOSTNÍHO ZAHÁJENÍ SOUDNÍHO ROKU
TRIBUNÁLU ŘÍMSKÉ ROTY***

Drazí členové Tribunálu římské roty, s radostí vás dnes přijímám na ročním setkání u příležitosti slavnostního zahájení soudního roku. Zdravím senát prelátů auditorů počínaje děkanem, monsignorem Antoni Stankiewiczem, kterému děkuji za jeho slova. Srdečný pozdrav patří i oficiálům, advokátům, ostatním spolupracovníkům a všem přítomným. Při této příležitosti znovu vyjádřuji své uznání za obtížnou a cennou práci, kterou v Církvi vykonáváte a která vyžaduje stále nové úsilí, jež má velký význam pro *salus animarum* Božího lidu.

Na setkání v tomto roce bych rád začal jednou z důležitých církevních událostí, kterou budeme za pár měsíců prožívat; hovořím o Roce víry, který jsem chtěl, ve šlépějích svého ctihodného předchůdce, služebníka Božího Pavla VI., vyhlásit u příležitosti padesátého výročí zahájení II. vatikánského koncilu. Onen velký pontifik – jak jsem napsal v zahajovacím apoštolském dopise – poprvé stanovil takovéto období úvah „dobře si vědom těžkých obtíží doby, především s ohledem na vyznání pravé víry a na její správný výklad“.¹

Když navážu na obdobnou potřebu a přejdu do oblasti, která bezprostředněji souvisí s vaší službou Církvi, chtěl bych se dnes pozastavit nad primárním aspektem soudního úřadu, neboli nad interpretací kanonického zákona v souvislosti s jeho aplikací.² Spojitost

s právě zmíněným tématem – správnou interpretací víry – se jistě neomezuje na čistou sémantickou asonanci, uvážíme-li, že kanonické právo nachází v pravdách víry svůj základ a svůj smysl a že *lex agendi* nemůže než odrážet *lex credendi*. Otázka interpretace kanonického zákona je ostatně dosti obsáhlým a komplexním tématem, k němuž se omezím jen na několik poznámek.

Především hermeneutika kanonického práva je přísně vázána na samotné pojetí církevního zákona.

Pokud by se směřovalo k tomu, ztotožnit kanonické právo se systémem kanonických zákonů, znalost toho, co je v Církvi právní, by především spočívala v pochopení toho, co stanovují právní texty. Na první pohled by se zdálo, že toto pojetí plně valorizuje lidský zákon. Ale ochuzení, ke kterému by toto pojetí vedlo, je evidentní – praktickým zapomením přirozeného zákona a pozitivního Božího zákona, jakož i zapomením na životní vztah každého práva se společenstvím a posláním Církve, se práce zprostředkovatele zbavuje životního kontaktu s církevní realitou.

V posledních letech některá myšlenková hnutí varovala před přílišným lpěním na církevních zákonech, počínaje od kodexu a hodnotila ho, jako znak legalismu. Následně byly navrženy hermeneutické cesty, které připouštějí pojetí, které více odpovídá teologickým

základům, jakož i pastorálním záměrům kanonické normy a vedou k právní kreativě, v níž by se jednotlivá situace stala rozhodujícím faktorem pro prokázání autentického významu právního předpisu v konkrétním případě. Milosrdenství, rovnost, ikonomie toliko drahá východní tradici, to jsou některé významy, k nimž se uchylujeme v takovýchto interpretačních úkonech. Je dobré ihned podotknout, že toto nastavení nepřekračuje pozitivismus, který hlásá, omezující se na jeho náhradu jiným, v němž se lidská interpretační činnost povyšuje na protagonistu v určování toho, co je právní. Chybí smysl objektivního práva, které je třeba hledat, protože to zůstává v moci úvah, jež se jeví jako teologické nebo pastorální, ale nakonec jsou vystaveny riziku arbitrárnosti. V takovémto případě se právní hermeneutika vytrácí – v zásadě není třeba pochopit úpravu zákonem, od chvíle, kdy tato může být dynamicky přizpůsobena jakémukoli řešení, i opačnému než je jeho doslovné znění. Jistě je zde v tomto případě souvislost s životními fenomény, které však věcná právní dimenze nezahrnuje.

Existuje jiná cesta, v níž náležité pochopení kanonického zákona otevírá cestu nové interpretační práci, která se vloží do hledání pravdy o právu a o spravedlnosti Církve. Jak jsem chtěl podotknout ve spolkovém sněmu mé země, v budově berlínského *Reichstagu*,³ skutečné právo je od spravedlnosti neoddělitelné. Princip platí samozřejmě i pro kanonický zákon v tom smyslu, že nemůže být uzavřen do normativního očividně lidského systému, ale musí být spojen se správným řádem Církve, ve kterém platí vyšší zákon. V tomto pohledu ztrácí pozitivní lidský zákon prvenství, které by se mu chtělo přikládat, protože právo se s ním jednodušeji neshoduje – v tom

je však lidský zákon valorizován jakožto výraz spravedlnosti, zejména proto, co jako božský zákon deklaruje, ale i proto, co jako legitimní determinace lidského práva předkládá.

Tímto způsobem je umožněna právní hermeneutika, jež je autenticky právní, v tom smyslu, že pokud se dostane do souladu s vlastním smyslem zákona, lze položit rozhodující otázku o tom, co je v každém případě správné. V této souvislosti je třeba podotknout, že pro zachycení pravého smyslu zákona je vždy třeba dívat se na skutečnost, která je projednávána, a to nejen tehdy, když zákon převážně deklaruje zákon Boží, ale i když ustavujícím způsobem předkládá lidská pravidla. Tohle vše je tedy třeba interpretovat i na světle regulované skutečnosti, která obsahuje vždy jádro přirozeného a pozitivního božského zákona, se kterým musí souznít každá norma, aby byla racionální a skutečně právní.

V takové realistické perspektivě nabývá interpretační úsilí, někdy velmi obtížné, smysl a cíl. Využití interpretačních prostředků stanovených Kodexem kanonického práva v kánonu 17, počínaje „vlastním smyslem slov vztahovaných v úvahu v textu a kontextu“, již není pouhým logickým cvičením. Jedná se o úlohu, jež je oživena autentickým kontaktem s komplexní realitou Církve, která umožňuje proniknout do skutečného smyslu litery zákona. Stane se tedy něco podobného, jak jsem zmínil v souvislosti s vnitřním procesem svatého Augustina v biblické hermeneutice: „transcendování litery, učinilo literu samu věrohodnou“.⁴ Tímto se potvrzuje, že i v hermeneutice zákona je autentický obzor tím, co by se mělo na právní pravdě milovat, hledat a nabízet.

Z toho plyne, že se interpretace kanonického zákona musí odehrát v Církvi. Nejedná se

o pouhou vnější okolnost týkající se okolí – je to výzva k vlastnímu původu (*humus*) kanonického zákona a jím řízeným skutečností. *Sentire cum Ecclesia* má smysl i v rozhodování, kvůli doktrinálním základům, které jsou v právních předpisech Církve vždy přítomné a platné. Tímto způsobem se aplikuje na kanonický zákon ta hermeneutika obnovy v takové kontinuitě, o níž jsem hovořil v souvislosti s II. vatikánským koncilem,⁵ tak pevně spojeným se současnou kanonickou legislativou. Křesťanská vyzrálость vede k stále větší lásce k zákonu a k touze po jeho pochopení a schopnosti jeho věrné aplikace.

Tato základní stanoviska se aplikují na všechny kategorie interpretace – od vědeckého výzkumu o kanonickém právu, po práci právních pracovníků v právním nebo správním sídle, až po každodenní hledání správných řešení v životě křesťanů a komunit. Pro vyhovění zákonům je zapotřebí učenlivého ducha a snažit se studovat právní tradici Církve s poctivostí a oddaností, aby se člověk mohl identifikovat s ní i s právními úpravami vydanými pastory, především s papežskými zákony, jakož i s naukou o kanonických otázkách, jež je sama osobě zavazující v tom, co o právu učí.⁶ Jenom tímto způsobem se mohou jasně rozpoznat případy, ve kterých konkrétní okolnosti vyžadují neustranné řešení, aby bylo dosaženo spravedlnosti, kterou obecná lidská norma nemohla předvídat a bude možno v duchu společenství ukázat to, co může sloužit ke zlepšení legislativního uspořádání.

Tyto úvahy nabývají na zvláštním významu v oblasti zákonů týkajících se aktu uzavření manželství a jeho dokonání a přijetí svěcení a těch zákonů, souvisejících s uvedenými procesy. Zde se soulad s pravým smyslem zá-

kona Církve stává otázkou širokého a hlubokého praktického působení v životě osob a komunit a vyžaduje speciální pozornost. Obzvláště se také uplatňují všechny právně závazné prostředky, které se snaží o zajištění jednoty v interpretaci a aplikaci zákonů, jež je spravedlností vyžadována, papežský úřad, který se speciálně týká této oblasti, obsažený především v alokucích k Tribunálu římské rotě, jeho jurisprudenci, o jejíž důležitosti jsem k vám již měl příležitost hovořit,⁷ předpisy a prohlášení vydaná jinými dikasteriemi Římské kurie. Tato hermeneutická jednota v tom, co je zásadní, v žádném případě nehanobí funkce místních tribunálů povolaných jako první, aby se zabývali obtížnými reálnými situacemi, které vznikají v každém kulturním kontextu. Na každý z nich je právě kladen důraz, aby pokračoval ve smyslu skutečné úcty v ohledu pravdy o právu, ve snaze exemplárně vykonávat, s využitím soudních a správních institutů, spolupráci v rozhodování, jež je základním aspektem jednoty Církve.

Blíže se k závěru této chvíle setkání a zamyšlení, chtěl bych připomenout poslední inovaci – o které se zmínil Mons. Stankiewicz – z jejíž moci se přesunuly do kanceláře u tohoto apoštolského tribunálu kompetence pro řízení o dispenzi od uzavřeného a nedokonaného manželství a spory o neplatnost církevního svěcení.⁸ Jsem si jist, že zde bude velkorysá odpověď na toto nové církevní úsilí.

S povzbuzením pro vaši drahocennou činnost, jež vyžaduje věrnou, každodenní a náročnou práci, vás svěřuji do přímlyvy blahoslavené Panny Marie, *Speculum iustitie*, a s potěšením vám uděluji apoštolské požehnání.

Přeložila Nora Doušová

Poznámky

* Překlad italské verze promluvy Svatého otce Benedikta XVI. z 21. 1. 2012. [online] http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2012/january/documents/hf_benxvi_spe_20120121_rota-romana_it.html.

¹ BENEDIKT XVI., Motu proprio *Porta fidei*, 11. 10. 2011, in: *L'Osservatore Romano*, 17.–18. 10. 2011, s. 4.

² Srov. kán. 16 § 3 CIC, kán. 1498 § 3 CCEO.

³ Srov. BENEDIKT XVI., Promluva ke spolkovému sněmu Spolkové republiky Německo, 22. 9. 2011, in: *L'Osservatore Romano*, 24. 9. 2011, s. 6–7.

⁴ Srov. TÝŽ, Postsynodální apoštolská exhortace *Verbum Domini*, 30. 9. 2010, in: *Acta Apostolicae Sedis* (AAS) 102, 2010, s. 718, č. 38.

⁵ Srov. TÝŽ, Promluva k Římské kurii, 22. 12. 2005, in: AAS 98, 2006, s. 40–53.

⁶ Srov. JAN PAVEL II., Alokuce k Tribunálu římské roty, 29. 1. 2005, in: AAS 97, 2005, s. 165–166.

⁷ Srov. BENEDIKT XVI., Alokuce k Tribunálu římské roty, 26. 1. 2008, in: AAS 100, 2008, s. 84–88.

⁸ Srov. TÝŽ, Motu proprio *Quaerit semper*, 30. 8. 2011, in: *L'Osservatore Romano*, 28. 9. 2011, s. 7.